

Inovačné trendy v pregraduálnej príprave učiteľov pre oblasť predškolskej a elementárnej pedagogiky na PF UKF v Nitre

MONIKA TÓTHOVÁ¹, JANA DUCHOVIČOVÁ²

Katedra pedagogiky PF UKF v Nitre, Drážovská 4, 949 01 Nitra, SR,

¹mtothova@ukf.sk, ²jduchovicova@ukf.sk

Kľúčové slová: pregraduálna príprava učiteľov, vzdelávanie učiteľov, preprimárny a primárny stupeň, študijný odbor Predškolská a elementárna pedagogika, študijné programy Predškolská a elementárna pedagogika, Učiteľstvo pre 1. stupeň ZŠ, Predškolská pedagogika, inovačné prvky, Akademický informačný systém, kreditový systém štúdia.

Abstrakt. V našom príspevku sme sa zamerali na prezentovanie inovačných tendencií, ktoré realizovala Pedagogická fakulta UKF v Nitre v rámci vysokoškolskej prípravy učiteľov. Inovačné tendencie sa týkajú nasledovných oblastí: zavedenie kreditového systému štúdia (ECTS), využívanie akademického informačného systému (AIS) a akreditáciu nových študijných odborov, z ktorých sa v príspevku venujeme študijnému odboru Predškolská a elementárna pedagogika a jej trom študijným programom.

TÓTHOVÁ M., DUCHOVIČOVÁ, J.: **Innovative trends in pre/gradual teacher training within the field of pre-school and elementary pedagogy at Faculty of Education CPU in Nitra**

Key words: pre-gradual teacher training, teacher training, pre-school and primary level of education, study field Pre-school and elementary pedagogy, study programmes Pre-school and elementary pedagogy, Teaching at the primary grade of elementary schools, innovative elements, Academic information system, credit system of study.

Abstract. The paper presents innovative tendencies carried out by the Faculty of Education CPU in Nitra within a university teacher training. The innovative tendencies deal with the following areas: application of credit system of a university study (ECTS), using of the Academic information system (AIS), accreditation of new study fields, among which the author pays attention to the study field of Pre-school and elementary pedagogy and its three study programmes.

Meniace sa spoločenské podmienky, čoraz väčšie možnosti medzinárodnej spolupráce, oveľa rozsiahlejšia a rýchlejšia výmena informácií a možnosti porovnávania so zahraničím, ako aj rastúce nároky na skvalitňovanie a modernizovanie vysokoškolskej prípravy to sú reálne prítomné a citeľné faktory ovplyvňujúce v súčasnej dobe realizujúce aktivity smerujúce ku skvalitneniu pregraduálnej prípravy učiteľov.

Za pozitívum pregraduálnej prípravy učiteľov v SR treba považovať skutočnosť, že budúci učitelia všetkých typov škôl (vrátane elementaristov) sa pripravujú na výkon svojho budúceho povolania na univerzitách. Pretože v ich príprave ide o prípravu na konkrétne povolanie, ciele, obsah a prostriedky štúdia by mali vychádzať z profesiogramu práce učiteľa príslušného typu školy. Výsledky štúdia (vedomosti, zručnosti, schopnosti, názory, presvedčenia a postoje) by mali spĺňať minimálny štandard učiteľského povolania. Musíme žiaľ konštatovať, že na Slovensku nie je v súčasnej dobe vypracovaný žiadny štandard učiteľského povolania. Jediným záväzným dokumentom, ktorý určuje požiadavky na kvalifikáciu učiteľov, je vyhláška Ministerstva školstva SR o odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov č. 41 zo dňa 20. februára 1996 (Zbierka zákonov č. 41/1996). Podľa tejto vyhlášky odbornou spôsobilosťou rozumieme súbor odborných vedomostí, zručností a návykov získaných štúdiom na vysokej alebo na strednej škole a odborná prax. Pedagogickou spôsobilosťou sa rozumejú vedomosti z oblasti pedagogiky, špeciálnej pedagogiky, liečebnej pedagogiky, psychológie, didaktiky odborných predmetov, schopnosti a zručnosti nevyhnutné na výkon pedagogických činností získané štúdiom na vysokej škole alebo na strednej škole v skupine študijných odborov učiteľstvo a vychovávateľstvo a v doplnujúcom pedagogickom štúdiu (Z.Z. č. 41/1996, s. 398). Takéto všeobecné a neurčité informácie nič nevypovedajú o požiadavkách na ciele, obsah, rozsah, prostriedky a výsledky výučby, t.j. na kurikulum vysokých škôl, ktoré pripravujú budúcich učiteľov.

Napriek uvedenému prechádza vysoké školstvo na Slovensku v posledných rokoch výraznými zmenami, ktoré sú determinované jednak Zákonom o vysokých školách č. 131/2002 Z. z. ale aj ukončenou akreditáciou študijných programov. Práve uplatňovanie týchto významných školských dokumentov je dôkazom neustálej snahy skvalitňovať pregraduálnu prípravu učiteľov na Slovensku.

Pedagogická fakulta UKF v Nitre zareagovala na tieto snahy a vo viacerých oblastiach inovuje svoje študijné odbory a programy, ako i štúdium komplexne. Inovačné trendy sa týkajú nasledovných oblastí: zavedenie kreditového systému štúdia (ECTS), využívanie akademického informačného systému (AIS) a

akreditáciu nových študijných odborov, z ktorých sa budeme bližšie venovať študijnému odboru Predškolská a elementárna pedagogika.

Od akademického roku 2001-2002 sa na Pedagogickej fakulte UKF v Nitre začal v prvých ročníkoch všetkých odborov denného štúdia implementovať kreditový systém štúdia. Znamená prechod od tradičného systému organizácie štúdia na systém uplatňujúci princípy ECTS (European Credit Transfer System). Tento model je jednou z ciest, ako dobudovať vysokoškolské vzdelávanie na úroveň najlepších európskych krajín. Zároveň študentom umožňuje väčšiu študijnú mobilitu v rámci Slovenskej republiky, ale aj v medzinárodnom kontexte.

V minulom roku zaviedla celá univerzita so všetkými svojimi fakultami i významnú zmenu v administratívno informačnej oblasti. Začína sa používať moderný komunikačný kanál tzv. akademický informačný systém (AIS), ktorý je kompatibilný s Európskym systémom prenosu kreditov (ECTS). Cieľom jeho zavedenia bolo celkové zefektívnenie riadenia vrátane študijnej oblasti. Akademický informačný systém sa tak stáva predpokladom pre modernú informačnú sieť v rámci študijnej oblasti celej univerzity a jej fakúlt.

V tomto školskom roku PF UKF v Nitre poskytla záujmom o učiteľské vzdelávanie nový študijný odbor Predškolskú a elementárnu pedagogiku (Pre – school and Elementary School Education). Uvedený študijný odbor je zameraný na pregraduálnu prípravu učiteľov pre preprimárne a primárne vzdelávanie. Študijný odbor je novým prístupom ku koncipovaniu vysokoškolskej prípravy učiteľov preprimárneho a primárneho stupňa a zabezpečuje zblížovanie vysokoškolskej prípravy učiteľov s koncepciou prípravy v krajinách Európskej únie.

Študijný odbor Predškolská a elementárna pedagogika je rozpracovaný do troch na seba nadväzujúcich študijných programov.

V prvom stupni (Bc.) je to študijný program Predškolská a elementárna pedagogika. Jeho dĺžka je stanovená na 6. semestrov a študent získa v tomto odbore úplné prvostupňové vysokoškolské vzdelanie v odbore Predškolská a elementárna pedagogika, ktoré ho oprávňuje pôsobiť ako učiteľ materskej školy, vychovávateľ v zariadeniach pre deti v predškolskom a mladšom školskom veku ako sú: školské kluby, CVČ, domovy mládeže a školské strediská záujmovej činnosti. Absolvent odboru Predškolská a elementárna pedagogika dokáže projektovať výchovné a vzdelávanie prostredie v inštitúciách predškolskej výchovy a v zariadeniach voľnočasových aktivít detí mladšieho školského veku. Zároveň je spôsobilý pôsobiť na pozícii asistenta učiteľa 1. stupňa ZŠ. Obsah študijného programu tvorí úvod do pedagogických vied, detstvo v historicko-spoločenskom kontexte, psychologické aspekty výchovného procesu, pedagogická a sociálna komunikácia, teórie a metodiky výchovy, mimoškolské aspekty výchovy, špecifiká výchovy dieťaťa predškolského veku, obsah výchovy v predškolských zariadeniach, širšie poňatie gramotnosti a teórie predškolského vzdelávania. Absolvent sa môže uplatniť v nasledovných oblastiach: učiteľ materskej školy, vychovávateľ v zariadeniach pre deti v predškolskom a mladšom školskom veku ako: školské kluby, centrá voľného času, domovy mládeže a školské strediská záujmovej činnosti.

V druhom stupni štúdia (Mgr.) sa ponúka možnosť zvoliť si z dvoch študijných programov: Predškolská pedagogika alebo Učiteľstvo pre 1. stupeň základnej školy. V oboch programoch je stanovená dĺžka štúdia 4. semestre.

Absolvent študijného programu Učiteľstvo pre 1. stupeň ZŠ disponuje schopnosťou didaktického projektovania výučby v základných oblastiach ľudskej kultúry s dôrazom na počiatočnú akulturáciu detí, ako aj enkulturáciu imigrantov či členov kultúrne hendikepovaných minorít. Má hlboké teoretické vedomosti o zásadných faktoroch a procesoch socializácie a výchovy, o kultúrnych súvislostiach antropogenézy a jej psychologických interpretáciách. Je dôkladne orientovaný v obsahoch základného všeobecného vzdelávania a dokáže ich efektívne transformovať pre didaktické účely. Absolvent taktiež získa primerané poznatky z oblasti organizácie a riadenia vzdelávania, ako aj metód výskumu a vývoja v oblasti pedagogiky. Absolvent sa môže uplatniť ako učiteľ na 1. stupni ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, v školských kluboch a predškolských zariadeniach.

Absolvent študijného programu Predškolská pedagogika je schopný riadiť po stránke metodickej i organizačnej inštitúcie predškolskej a mimoškolskej výchovy detí príslušného veku, s rozdielnou kultúrou i detí s handicapovaných minorít. Má hlboké teoretické vedomosti o dôležitých faktoroch a procesoch socializácie a výchovy, o kultúrnych súvislostiach antropogenézy a jej psychologických interpretáciách. Dôkladne sa orientuje v obsahoch základného všeobecného vzdelávania a dokáže ich efektívne transformovať pre didaktické účely. Absolvent získa primerané poznatky z oblasti výskumu, súčasných problémoch vied i metód vedeckého výskumu v oblasti pedagogiky. Absolvent sa môže uplatniť ako riadiaci pracovník na úrovni preprimárneho vzdelávania v materských školách a v zariadeniach pre deti predškolského veku, v oblasti metodiky pre oblasť preprimárneho vzdelávania, môže vykonávať prácu špecializovaného pracovníka štátnej správy pre oblasť výchovy a vzdelávania detí predškolského veku, pracovníka v sektore vzdelávania detí s kultúrnym hendikepom alebo výskumného pracovníka v oblasti vzdelávania detí predškolského veku.

Tretí stupeň (PhD.) Predškolská a elementárna pedagogika oprávňuje absolventa na výkon vedecko-výskumnej a komplexnejšej projektovej a vývojovej činnosti v oblasti svojho odboru.

Koncipovaný študijný odbor je v súlade s aktuálnym trendom v Európe, ktorého cieľom je zblížovanie učiteľských subprofesií. Ide o zblížovanie, alebo spoločnú prípravu učiteľov rôznych stupňov škôl, v našom prípade model spoločnej prípravy učiteľov preprimárneho a primárneho stupňa ZŠ. Tento jav hodnotíme ako hlavné pozitívum uvedeného študijného odboru. Poukazuje tým na zvýšenú potrebu priblížiť predškolskú výchovu k výchove a vzdelávaniu žiakov na 1. stupni ZŠ. Spoločnú prípravu učiteľov (konkrétne nevyhnutné absolvovania 1. stupňa vysokoškolského štúdia Predškolskej a elementárnej pedagogiky je podmienkou ďalšieho pokračovania na druhom stupni vysokoškolského štúdia, a to buď v programe Učiteľstvo pre 1. stupeň ZŠ alebo Predškolskej pedagogiky, potom vnímame ako inovačnú tendenciu so zámerom skvalitniť prípravu učiteľom preprimárneho a primárneho stupňa ZŠ. Črtajú sa pozitívna najmä v uľahčení adaptačného obdobia žiakov 1. ročníka ZŠ. Takto realizovaná príprava zahrňujúca teoretické vedomosti, praktické schopnosti a doplňujúce vedomosti postavené na poznaní a chápaní socializačného a výchovného procesu, ovládanie psychologickéj interpretácie vývinu a výchovy detí, poznaní, organizovaní a riadení pedagogického procesu na úrovni príslušnej komunity považujeme za dobré východisko pre ďalšie pedagogické pôsobenie budúcich učiteľov 1. stupňa ZŠ.

V našom príspevku sme v krátkosti poukázali na súčasný stav v pregraduálnej príprave učiteľov preprimárneho a primárneho stupňa s ohľadom na súčasný trend v Európe. Zároveň sme poukázali na niektoré inovačné trendy v pregraduálnej príprave učiteľov na PF UKF v Nitre. Súhlasíme s Kallenom (1997) (dokladom toho je aj novokoncipovaný študijný odbor Predškolská a elementárna pedagogika), že sa celkovo charakter pregraduálnej prípravy učiteľov v západnej Európe posúva smerom k profesijnej učiteľskej príprave nielen na primárnom, ale aj na nižšom sekundárnom stupni. Jej ťažisko je na pedagogickej, pedagogicko-psychologickej a didaktickej príprave, s dostatočným podielom praktickej prípravy. Učiteľská príprava sa stále viac orientuje na nové schopnosti a zručnosti, ktoré bude potrebovať učiteľ a jeho žiak v 21. storočí, na celoživotný vzťah k učeniu, na realizáciu individualizácie vyučovania a pod. V krajinách východnej a strednej Európy sa naopak učiteľská príprava podľa neho spätne otočila k akademickému, na vedomosti zameranému vzdelávaniu, a to vďaka novonadobudnutej autonómii univerzít, ktorá ako reakcia na bývalú ideologizáciu socialistickej pedagogiky a na súčasný nedostatok finančných prostriedkov viedla k obmedzeniu pedagogickej, psychologickéj a praktickej zložky v príprave učiteľov. Proces začlenenia Slovenska do európskej únie prináša mnohé inšpirácie, ktoré by mali viesť k zamysleniu sa nad tým, čo zo skúseností krajín západnej Európy je efektívne prevziať a etablovať do našich podmienok. Za najzávažnejšie považujeme postavenie primárneho stupňa v systéme našich škôl, ako východisko ďalšieho úspešného vzdelávania našich žiakov. Je pri tom nevyhnutné brať do úvahy kurikulárne otázky od cieľov a obsahu a to jednak konkrétne na preprimárnom a primárnom stupni základných škôl, ako aj v pregraduálnej príprave študentov príslušného učiteľského odboru.

Literatúra

- HELLAWELL D. 1987: Education under Attack – The Response of European Politicians. *European Journal of Teacher Education*. Vol. 10, No. 3, s. 255-258.
- KALLEN D. 1997: Sekundární vzdělávání v Evropě: Problémy a perspektivy. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.
- KOSOVÁ B. 2003: Primární stupeň vzdělávání v mezinárodním porovnání. Prešov: Rokus, ISBN 80-89055-31-1.
- NEZVALOVÁ L. 2001: Některé trendy pregraduální přípravy učitelů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0218-1.
- PORUBSKÁ G., POKRIVČÁKOVÁ S.: 2004: Súčasnosc' a perspektívy prípravy učiteľov cudzích jazykov pre preprimárny a primárny stupeň škôl. In.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Cudzíe jazyky v škole 2, Dieťa – jazyk – svet. Nitra: PF UKF. ISBN 80-8050-718-X
- SPILKOVÁ V. a kol. 1996: Čemu učit ve škole? K transformaci obsahu primárního vzdělávání. Praha: PF UK v Praze, ISBN 80-86039-12-9.
- TUREK I. 2001: Návrh systému pregraduálneho vzdelávania učiteľov. In: Fórum pedagogiky. Bratislava: Metodické centrum, ISBN 80-8052-147-6.
- VYHLÁŠKA Ministerstva školstva SR o odbornej a pedagogickej spôsobilosti pedagogických pracovníkov číslo 41 zo dňa 20. februára 1996. Zbierka zákonov č. 41/1996.

Pozn.: príspevok je napísaný a publikovaný v rámci výskumnej úlohy VEGA č.1/0092/03 „Diferenciácia ako prostriedok zefektívňovania pedagogickej činnosti v školských zariadeniach“